

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39

Fylke: I. Trøndelag

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Hemne

Emne: Høgtidsmat ved fam. festar. Bygdelag: Lihovden

Oppskr. av: Aune Södal

Gard: Kveldso

(adresse): Kyndsetvåra

G.nr. 111 Br.nr. 7-8.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Jam det har vore fast skikk her, men held nok på å gå meir av brük no. Ikkjen er ikkje så fast lenger.
2. Helst einstildais, men det kunne og henda at grammekonas kunne astala å gå i lag.
3. Det kunne vel og henda, men elles var no gjerne det fastlagt av tradisjonen.
4. Varest grammar og skyldfolk kunne gå nok så tidleg med senygamlet, berre eit par dagar etter fødselen. Men dei fleste drøydde ei veke eller to, ja kanskje i månadsvis. No er det av dotter og jorbmors åvare mot å gå så tidleg.
5. Aldri meir enn ein gong for kvar fødsle.
6. Før var det helst rømmegräut, senyagreit, og var det folk som ikkje hadde kyr, tok ein og gjerne med ei mjølkespanne. Og så litt brödsma- bröd eller mysteilet vaffelkake. I seinare tid har det vorte meir variasjon. Haqkaker har no kome meir på brük i staden for gräut. Iommu kan nok ha med både keke og gräut.

- men da helst mjölkgräut eller risen-
gryngräut. Ein pakke sjokolade köyde og oftumid.
8. I store kommä eller farrina (med stekt).
I seinare tid blir og brüket store fat
eller skåler av glas eller porselein.
9. Ja, alt som var i korga var sejnamat.
10. Det skulle helst vera sjölkona som
gjekk med det. Men i setlege høve, om
ho var sjuk eller av andre grunner
ikkje komst åt, så gjekk den som var
best skikka til det.
11. Vanleg så gjekk kona åleine. Men
var det lang veg, så pla oftast
mannen og ^{vera} med - og kårde. Tids-
eins til norske slektingar og til "kon-
disjoneste".
12. Ijolsagt skulle dei ha mat. Første
gongen helst kaffe og mat til. Og så
andre gongen sjokolade og bröd.
Og så måtte ein sjölsagt smaka
på gräuten, både den ein sjölv brödde
med - og kaurkje og den som var
komen för. Ingen stillnad for güt og
gjente.
13. Irtje seso namn. Var det mange,
kümne det kaurkje bli kalla sejna-
malläg.
15. Irtje ikkje det blir sjokk nokon
stillnad på det.
16. På gærdane er det erno vanleg
å brüka eit eller anna slag
gräut, om ikkje erno krem
eller suiskegräut. Men andre trar
nok no mest berre kaker av ömse
slag. Inünaden trar kome litt.

om senn dei siste 30 åra.

17. Det har vel hents, serleg om det galot nokon som sat smått i det. Man elles har ikkje det vore brukvis.

18. Likeeins

19. Ja. Alle fadrar var med, og gjerne ein kvar av nokre grammae og slektningane. Somme kunne og finna på å be prestar.

20. Barsöl.

21. Det har vore vanleg å gje gaver til barnet, helst pengar. Vi ikkje noko visst med rettare.

22. Kvar gav som ^{han} sjölv syntes høveleg. Mest gjerne frå dei som bar barnet, dei yngste fadrar mest.

23. På det same.

Födrels dag.

24. Mellom vanleg folk var det nok smått stell med det i gamal tid. Like dagar gjekk som dei andre med slit og arbeid. Fåu litt ekstra kunne nok bli gjort, når det fall slik, med eit ekstra matmål eller ei liten gave - når det var eit barn det galte, eller ein eldre runda eit stort tal.

25. No blir det gjort noko meir stas på slike dagar, serleg frå 50 og oppover, men berre ved runde tal.

26. Det er ikkje brukvis å be nokon til slike gilde. Dei går berre dei

- som vil og når til med det.
27. Ja, ingen går utan å ta med eit kvart, anten mat eller ei gåve, eller bae deler. Somme kan gå saman om ei gåve t.d. barn til foreldre.
28. Nei, det veit eg ikkje av.
29. Somme det fell seg. Tjotolade trøyer gjerne med - og kaker ja. Lys og i somme høve, helst der dei fyllojes best med.

Konfirmasjon.

30. I gamal tid var det nok ikkje rart med festingane for Konfirmasjonen her på bygdene. Litt ekstra mat når ein kom att frå kyrkja var det heile, Sodd eller rømmegrøt. Og seidelag gammalt trøyde sjølusagt öl, maltöl, med, da som ved alle andre serhendr. Og Cremenvin.

Gåver var det nok smått om i den tida. Så seint som ved hundreårsstiftet var enda gåver ein gjeldning. Jølv fekk eg - i 1909 - ein skjorte - knapp og ein liten prappektalleum, og ei liten religiøs forteljing. Og dei fleste fekk nok minne det året.

31. Ja, no er det halde gilde så det fordes. Med gåver som ved eit lite beryllap i gamal tid. I Kiftet trar vel komme litt om seum, men mest for det fukt under dei to stor - krigane, seidelag etter den siste.

32. Glekt og vner, så mang. ein har tung

på og råd til. Fadrane blir ofte bedne, seles, hoviðfastsam, og dei som er litt oppi, "årane" bed kauskje beraren, ja jamvel presten, med fæne. Så det kan i alt bli 15-20 gjester. Men det jamne folket fer emno berre spakst fram med slike festar her emno.

33. Nei.

34. Ja, no held det på bli svort med gæver til konfirmantur, meir og mindre som såda er til. Ofte kan det koma oppi fleire hundre kroner i samantast verde. Det kan og bli sentt gæver frå folk som ikkje er med i laget, men det er sjeldan.

35. Nei.

Byllop.

36. Nei festaröl veit ingen her å seia så. Alt som fradde med tru- lovingo å gjessa skulle her gå så dult som "berre råd". Og moto gilde i sam- band med å "ta på røygan" var det aldri tale om. Og slikt er det stort sett også no. F. å fjord var festaröl kjent kring 1900.

37. Beinens kvætkin var det mat to gonger. Først kaffe og "småbrø" (kringle, jødekake, og ballar, (i seinare tid meir heime- laga brød, kaker og bakverk). Og så var det kveldsmat, og det skulle helst vera rømmegräut, gjerne og med brød og kaffe.

Byllopsdagen var det først kaffe og brød - og imse slag småbrød. Og så, för

dei fór til kyrkja, eit nytt målt, med full oppdelking av kake og småbrød. Storbrøda var runde kaker (sirapokake) og stomp (kirsch. brød). Småbrøda var kringlo, jødelake og bollar og så tévannskåke. Osten var først eg minnest mest berre gomme, i så måte var det svært enkelt. Tjeldan og aldri noko smaa og betre pålegg. Litt kjøttkaker og mott og stullepölse kunne det somtid vanka.

Når ein kom att frå kyrkja, var det sadd, med desser, som mest alltid var sviskegrøut. Goddet vart servert i store knusfat, som vart sette på bordet med høveleg mellomrom. Lit saltmaten vart alltid bode öl - i store treballar, som vart sende rundt bordet. Olet var frå gammalt heimelaga maltöl. Men kring 1900 var det så godt som stutt med det. Da var sirapokake kome i staden, alle stader. Etter middagen var det kaffe og småbrød. Og så kveldsmat, onlag som beiningkvelden.

Invandran var det onlag på same måten. Men da var det rømmegrøut til middags, brütagrøut m. Gammalt skulle han spelast inn, men det minnest ikkje eg. Og som antrekk vart resten av soddet servert. *) Og så var det kaffe - og kveldsmat.

Det høyrde alltid med. Det skulle bydest når gjestene kom til gårds, når dei kom frå kyrkja, og elles kist og ofte, serleg når det var varmt i veset.

I seinare tid har det kome mange brige i matskikkane. Goddet

*) Eller kjøttkaker NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

og rømmegrøtten er enno faste rettar, men elles er det mykje mytt. Nångevis med fine kaker, kjøpte og heimslaga, mange slag ost og anna pålegg, og mange slag brød. Plet er ofte borteno, men i staden er korne skjent og joms slag kjøperare, alt etter om det er fråhaldsfolk eller ikkje. Ein gamal skikk er det at alle som kom opp på brøva: læfto skulle ha skjent med nokosmatt etande attåt. Og det er enno mykje vanleg.

Noko attpålæg til hjelparane er ukjent her.

39. Jom Bøiney var det først og minnst vanleg å ha ein gomme, ei smørforn, to kaker og eit par brød, og så ei "levannskake" eller tilsvarende anna "småbrød". Smørforna var vanleg på 1-2 kg.

40. Smøret vart alltid støypt i form, og det var stableleg med alt krotet det sålvs fett.

41. Nei.

42. Bøiney.

43. Gjølkenne eller nokon annan, helst nokon som ikkje skulle til bryllups.

44. Bøineyskvelken.

45. Nei.

46. Matmora. Ho hadde oppsynet med og ansvar for at alt vart rett med mat og oppdekkjing. Og ho skulle og vera med og "legg i karga" når gjestene skulle fara heim.

47. Jan på gardsen er det enno vanleg

med to dagars bryllup. Men elles har
no dei fleste gått over til ein dag.

Det har kome litt om senn. Folk som
har mått leige hus har frå først og
kan minnast gjort det slike.

48. Dei som har hus og nær til med det,
held laget heime. Men húsleuse, og folk
innant fjordane, som har lang veg
til kyrkja, leiger seg inn på eit
gjestgjeveri her på Kyrkostevåra.

49. Får det bli ikkje så sjeldan gjort.
Dei kan da ofte halda eit lite lag
etterpå på eit hotell.

50. Det blir da ikkje så mange gæver.
Men noraste vener og skyldfolk plas da
og senda gæver, og for desse blir
det da som oftast halde ein attpålæg
heime.

51. Nei. Berre sålvbryllup o. l.

Gravøl

52. Ein bad om lag dei same
som til bryllups, slegt og noraste
grannar og vener. Belaget var nok så
fast, og ein måtte ikkje skipla i det.

53. Berre ein dag. Truleig har det vart
lenger i gamal tid, men ingen min-
nest det no. Matmåla var om lag
dei same som ved eit bryllup.

54. Her og er det bœiningskveld, på same
måten som til bryllup. Vart alltid nytta
langbord og vanleg oppdekking. Her og
var det sodd når ein kom frå kyrkja.
Tomme kunne ha gratis bœiningskvelden.

55. Nei

56. Nei.
57. På ein gard med romslegare hus, eller på eit gjestogjeveri. Men elles plar dei freista vera treime med laget.
58. Tom ved bryllup.
59. Likeeins
60. - - -
61. Gjælosagt ikkje.
62. Ikkje noko sær.
63. I gravøl har det no i lange tider praktisk tala vore hilt fritt for alkohol i gravøl. Ein må kanskje hundra år attende for å finna noko slikt. I bryllup derimot var det enno kring hundreårsskipet mykje vanleg med drikking og slåsting så det stod vel til.
64. Nei
65. På opptane omleg som før. Men noko meir skiftande og variert når det gjeld brøtvarer pålegg o.l.
66. Nei
67. Nei
68. Ikkje brukt i det heile.
69. Heller ikkje vanleg her enno. Berre ein og annan av dei som er fremst.

Nye festar.

70. Ja, det er vanleg å ta det som ein annan fest. Etter festganga samlast ein i ungdomshuset, eller skulestua, til servering. Det vanlege er da kaffe og smørbrød. Ofte tek kvar for seg med litt mat, både smørbrød og bakverk. Etter at festalen sær halde, går festnemnda så i gang med serveringa.

Kafen blir da helst boren rørt i salen.

Kaffe kan somtid bli tytt med sjokolade.

71. Det er først i aller siste åra at folk her
har lede til med morsdagen, og det berre
så smått, med ein kalsmør eller ei lita
gåve, eller ei kake. Og så fristas gjerne
di andre i huset - and det er uodon til
det - å sprata mot for arbeidet dundagen.

72. Nei det er visst jangvot med intje.

73. Nei.

74. Nei, her går ikkje så høgtidelig
for seg. Jau, kring Kyrdstevora er det
gjernne di som bringar kake frå Gaxam.

75. Allt slikt kjem frå byane, og så
må vi no frista hoppa etter da så
gott vi kan og eular. Og no ei tid
har det vore så pass betar økonomi
her på bygdene og hat folk har sett
seg råd til små ekstra sprøll.

Kyrdstevora 8/2 1954

Anne Tødal